

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 73–84 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13944>

УДК 070:004.738.5:364.62-056.262(477)

ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТУПНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ (НА ПРИКЛАДІ САЙТІВ «ГРОМАДСЬКЕ РАДІО», «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ», «СУСПІЛЬНЕ» ТА «СВІДОМІ»)

Галина Яценко

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Ген. Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: jacenko-galyna@i.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6093-9544>

Таміла Коваль

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Ген. Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: tamila8920@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-9948-9431>

У статті досліджено інформаційну доступність українських медіа (на прикладі сайтів «Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне» та «Свідомі») для людей з порушенням зору. Закцентовано на важливих критеріях доступності: чіткій семантичній структурі сайту, контрасті кольорів, альтернативному тексті та адаптивному дизайні. Автоматичне тестування за допомогою чат-бота Access bot від соціального підприємства «Лабораторія цифрової доступності» та ручне оцінювання вебсайтів допомогло з'ясувати, що вони лише частково забезпечують власну інформаційну доступність для людей з порушеннями зору.

Ключові слова: інформаційна доступність; українські медіа; аудіодискрипція; люди з порушенням зору; медіаконтент.

Постановка проблеми. Люди з інвалідністю, зокрема і люди з глибокими порушеннями зору, у світовій історії завжди були об'єктом особливої уваги. Їм не лише приписували надлюдські здібності, але й розглядали їх переважно як об'єкт соціальної підтримки, тож вони були позбавлені можливості приносити користь суспільству та реалізовуватись як повноцінні особистості. Впродовж останніх сорока років виробилася певна соціальна модель, за якою люди з інвалідністю стикаються з соціальними, культурними, економічними бар'єрами, найактуальнішою є фізична недоступність та обмеження в інформації та комунікації. Сьогодні у час російсько-української війни питання інтеграції людей з інвалідністю у суспільство

стоїть надзвичайно гостро. Саме медіа у цьому контексті відіграють важливу роль, адже завдяки створенню відповідного контенту та просуванню певних меседжів формують ставлення суспільства до людей з інвалідністю, впливають на можливість соціалізації цієї категорії населення. Ще однією важливою проблемою є інформаційна доступність медіа для аудиторії з різними нозологіями інвалідності. На відміну від світового для українського медіаландшафту поняття медіабезбар'єрності загалом та інформаційної доступності як важливого компоненту її формування є відносно новим. Воно вимагає детального вивчення та систематичності підходів як у практичному застосуванні, так і з наукового погляду. Незважаючи на низку нормативно-правових документів від Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права людей з інвалідністю до Закону України «Про суспільні медіа України», що регулюють забезпечення інформаційної доступності в Україні, досі немає чітко визначеного алгоритму дій для їхнього активного впровадження та використання в медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частково проблеми соціальної адаптації людей з інвалідністю та висвітлення їх у медіа досліджували: В. Шевченко, Г. Красноступ, О. Полумисна, О. Потимко, О. Футурова, М. Бутиріна, С. Філіпс, Т. Бондаренко, Т. Ковальова та інші. Наприклад, роль регіональної медіакампанії «Сильні духом», її допомогу у відновленні морального, психічного, фізичного здоров'я людей з інвалідністю, сприяння їхній інтеграції в український соціум у публікації досліджувала Т. Бондаренко¹. Як медіа формують уявлення про людей з інвалідністю у статті «Мас-медійний образ людей з особливими потребами» з'ясувала М. Бутиріна². Проблема толерантності медіа України до людей з інвалідністю у дисертації порушила О. Полумисна. Авторка проаналізувала проблеми інформаційного вакууму та наявності комунікативних бар'єрів у спілкуванні між людьми, які мають інвалідність, і нормотиповими людьми, дослідила формування образу людини з інвалідністю в медіа, розглянула вплив креолізованих медіатекстів про людей з інвалідністю на реципієнтів, з'ясувала роль масмедіа та соціальних мереж у житті людей з інвалідністю, виокремила особливості контенту про людей з інвалідністю в медіа під час війни³. У статті «Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки» О. Фудорова вважає, що одним зі шляхів боротьби зі стигмою «інвалід» є «практика висвітлення життєвих успіхів окремих осіб з обмеженими можливостями, зокрема із залученням медіа». Авторка провела опитування серед людей з інвалідністю і виокремила основні фактори їхнього життєвого успіху, як-от вища освіта та можливість працевлаштування. До речі, О. Фудорова називає медіа «чи не єдиною поєднувальною ланкою з оточуючим світом між здоровою частиною населення та представниками соціально вразливої

¹ Бондаренко, Т. (2016), «Регіональна медіакампанія «Сильні духом» як соціально інформаційний проект», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 28–35. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 1.12. 2025).

² Бутиріна, М. (2016), «Мас-медійний образ людей із особливими потребами», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 35–39. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 11.12.2025).

³ Полумисна, О. (2022), «Комунікативні бар'єри для людей з інвалідністю в Україні: масмедійний аспект», *Наукові записки Інституту журналістики*, т. 2 (81), с. 54–72. URL: <http://www.scientific-notes.com/archives/1565> (дата звернення 03.12.2025).

групи, зокрема, особами з обмеженими можливостями»⁴. Вона проаналізувала журналістські тексти про людей з інвалідністю в житомирських онлайн-медіа, дослідила та порівняла заголовки, візуальний та естетичний складники. О. Потімко проаналізувала стан людей з вадами зору в освітньому, культурному просторі, акцентувала увагу на їхньому соціальному захисті⁵. Однак у процесі вивчення наявних досліджень не виявлено публікацій, які б порушували проблеми споживання медіаконтенту людьми з певною нозологією інвалідності, зокрема людьми з порушеннями зору.

Наша мета: дослідити інформаційну доступність українських медіа для людей з порушеннями зору (на прикладі сайтів «Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне медіа» та «Свідомі»).

Методи дослідження: у процесі дослідження застосовано бібліографічно-описовий, проблемно-аналітичний методи, метод інтерв'ювання, зокрема інтерв'ю з експертом з питань цифрової доступності в Програмі розвитку ООН в Україні, директором ТОВ «Лабораторія цифрової доступності» Дмитром Поповим, метод тестування (автоматичне, за допомогою чат-бота Access bot, та ручне оцінювання сайтів), методи синтезу та узагальнення, індукції та дедукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Медіабезбар'єрність – загальний підхід до формування та реалізації державної інформаційної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до інформації»⁶, – так пояснює це поняття Г. Красноступ у статті «Медіабезбар'єрність: поняття та удосконалення правового регулювання». Для аудіовізуальних медіа автор виокремлює кілька популярних методів створення доступного контенту для людей з порушеннями зору, як-от голосові субтитри, аудіо- та відеодискрипція. Розмовні субтитри (аудіосубтитри) – читання вголос міжмовних субтитрів розмовним голосом. Такий спосіб забезпечення доступності медіапослуг особливо корисний для осіб з порушенням зору та осіб, що мають перешкоди в читанні, а також для сліпоглухих осіб, особливо в країнах, які не дублюють програми державною мовою. Аудіодискрипція (звукоопис) передає важливий візуальний зміст за допомогою опису, що вставляється як розповідь між діалогами та іншими звуками програми. Має важливе значення для повного розуміння та перегляду телевізійних програм незрячими, особами з порушеннями зору та особами з інтелектуальними порушеннями. Інколи для позначення звукоопису аудіовізуального матеріалу використовується термін «відеодискрипція», тоді як термін «аудіодискрипція» охоплює візуальний опис загалом. В Україні розпорядженням Кабінету Міністрів від 14.04.21 р. № 366-р схвалено «Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», у якій окреслено такі завдання щодо регулювання інформаційної доступності медіа для

⁴ Фудорова, О. (2012), «Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, вип. 993, с. 117-125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/14069/13233/> (дата звернення 12.12. 2025).

⁵ Потімко, О. (2014), «Незрячі в Україні: реалії, досягнення, проблеми», *Світогляд*, №6 (50), с. 12-17. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2014-09-6/svitoglyad-2014-6-8-potimko.pdf> (дата звернення 12.10.2024).

⁶ Красноступ, Г. (2023), «Медіабезбар'єрність: поняття та удосконалення правового регулювання», *Інформація і право*, вип. 1, с. 58–66. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_27.pdf (дата звернення 25.12.2025).

людей з порушеннями зору: визначити порядок та умови, відповідно до яких аудіо-візуальні медіа (незалежно від форми власності та підпорядкування) повинні запровадити аудіодискрипцію (тифлокоментування); а також стимулювати застосування аудіодискрипції медіапродуктів, кінематографічних творів тощо; держава насамперед повинна забезпечити публічні аудіовізуальні медіа, зокрема НСТУ сучасним обладнанням для аудіодискрипції⁷. Принцип медіабезбар'єрності відповідно до Закону України «Про суспільні медіа України» забезпечує НСТУ, яка вживає необхідні заходи щодо доступності своїх програм для сприйняття особами з вадами зору чи слуху через адаптування програм за допомогою аудіоопису, субтитрування або перекладу на жестову мову. При цьому частка таких адаптованих програм повинна становити не менше 5 відсотків обсягу добового мовлення телеканалів у проміжках часу між 7 та 22 годинами, крім часу, відведеного на аудіовізуальну комерційну інформацію⁸. Доступ людей з інвалідністю до медіаконтенту та послуг значно полегшує відкрите ліцензування, яке регулює Марракеський договір. Україна приєдналася до нього у квітні 2023 року. Цей документ, захищаючи авторські права, дає можливість робити друкований контент доступним для незрячих і людей із порушенням зору, та тих, хто мають інші бар'єри під час читання друкованого тексту, встановлює правила обміну копіями такого доступного формату між країнами. На цей документ варто зважати найперше тим медіа, які прагнуть зробити інформаційно доступними власні друковані матеріали для людей з порушеннями зору.

Стандарти якості інформаційної доступності повинні бути чітко визначеними, досяжними, вимірюваними та активно впроваджуватись в редакційні політики українських медіа. Це зумовить створення комфортного для всіх без винятку безбар'єрного медіапростору. Зокрема такими для онлайн-медіа є настанови WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines), які розробив Консорціум Всесвітнього павутиння (W3C). Вони визначають, як зробити онлайн-контент доступним для широкого кола користувачів, зокрема для людей із порушеннями зору, слуху чи моторики, містять правила перекладу жестовою мовою, особливості читабельності тексту, розміщення картинок тощо. Медіа повинні зважати на ці критерії при публікуванні контенту в мережі інтернет та під час створення онлайн-ресурсів. WCAG 2.1. визначають чотири керівні принципи, тринадцять настанов. Існує три рівні відповідності: А (найнижчий), AA та AAA (найвищі). Ці рекомендації містять критерії успіху, яким повинні відповідати вебсайти, щоб забезпечувати цифрову доступність для всіх категорій населення, а дев'ять з них пов'язані безпосередньо із аудіо- та відеомедіасервісами.

У «Методичних рекомендаціях щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа» Міністерства культури та інформаційної політики України рекомендовано консультуватися з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю не рідше одного разу на три роки, з метою ознайомлення з їхньою думкою щодо забезпечення доступності програм та залучати їх до розробки інструментів та механізмів забезпечення до-

⁷ Верховна Рада України (2021), *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (дата звернення 22.12. 2025).

⁸ Верховна Рада України (2022), *Закон України Про суспільні медіа України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1227-18> (дата звернення 12.12. 2025).

ступності програм⁹. Також доцільно було б передбачити виконання принципів медіабезбар'єрності в Законі України «Про медіа» не лише для суспільного мовника, але й для усіх суб'єктів у сфері медіа загалом та розробити єдині стандарти інформаційної доступності для друкованих, онлайн та аудіовізуальних медіа, скориставшись напрацюваннями європейських країн, наприклад, у суспільного мовника Норвегії створено підрозділ з питань доступності, а також працює служба з користувачів, що тестують якість контенту. Адаже на думку експерта з питань цифрової доступності в Програмі розвитку ООН в Україні (UNDP Ukraine / ПРООН в Україні), директора ТОВ «Лабораторія цифрової доступності» Дмитра Попова (авторський коментар) в українському законодавстві немає чіткого алгоритму дій для забезпечення інформаційної доступності для людей з порушеннями зору.

Ознайомившись з проблемами та засобами вирішення для забезпечення доступності контенту користувачам з порушеннями зору, розгляньмо, як це реалізують на практиці українські онлайн-видання. Для аналізу ми обрали 4 вебсайти українських медіа: «Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне медіа» та «Свідомі».

Вебсайти обраних видань ми протестували на доступність за допомогою чат-бота від Лабораторії цифрової доступності «Access bot», а також виконали ручне оцінювання за критеріями, про які йшлося вище, адже автоматичне тестування виявляє лише 50% проблем.

«Громадське радіо». Загалом сайт цієї радіостанції досить зручно переглядати за допомогою скрінрідера. «Скрінрідер (англ. screen reader) — програма читування з екрана. Програмне забезпечення, яке використовують незрячі люди для читання текстової інформації з допомогою синтезованого мовлення або шрифту Брайля та для взаємодії з інтерфейсом операційної системи та застосунків»¹⁰, — таке визначення для цього терміна надає автор короткого посібника з цифрової доступності засновник соціального підприємства «Лабораторія цифрової доступності (Access Lab)» Дмитро Попов. Сьогодні найпопулярніші скрінрідери: NVDA, JAWS (OS Windows), Talk Back (OS Android), VoiceOver (iOS). Однак є незначні проблеми, які ускладнюють навігацію цим вебресурсом: відсутній або неправильно доданий альтернативний текст (текст для опису нетекстового вмісту, який бачать лише скрінрідери, а для звичайного користувача він невидимий). Однак люди зі слабким зором матимуть значні труднощі під час читання цього медіа, адже за результатами автоматичного тестування виявлено некоректно налаштовані параметри, що вимикають збільшення та масштабування тексту. Це ускладнює споживання інформації з цього медіа людям, які покладаються на функцію збільшення, щоб належно бачити вміст вебсторінки. Окрім того, на вебсайті «Громадського радіо» немає достатнього кольорового контрасту елементів. Людям зі слабким зором або дальтонізмом (а такою є кожна дванадцята людина у світі) може бути важко прочитати текст, який занадто близький за яскравістю до фону, вони все бачать приблизно однаково яскравим. Це ускладнює розріз-

⁹ Міністерство культури та інформаційної політики (2024), *Методичні рекомендації щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа*, 25 червня 2024, Київ. URL: https://mcscgov.ua/wpcontent/uploads/2024/06/446_nakaz.pdf (дата звернення 20.12. 2025).

¹⁰ Попов, Д. (2023), *Короткий посібник з цифрової доступності*, К., 72 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202306/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (дата звернення 20.11. 2025).

нення контурів, меж, країв і деталей. Посилання не завжди мають доступну текстову назву. Неналежно підписані гіперпосилання створюють перешкоди для інформаційної доступності, оскільки посилання – це основні компоненти вебсайту, то користувачам програм зчитування з екрана, як і зрячим користувачам, потрібно знати, куди веде той чи інший поклик. Також не зовсім точно структуровані списки, немає чітко визначеної семантичної області, не розмежовано шапку сайту та основних його елементів. Якщо розділити семантичними регіонами такі елементи, як контакти медіа, підписку на патреон, посилання на головну сторінку сайту, то користувачам програм зчитування з екрану буде набагато зручніше знайти необхідний пункт, оскільки зникає потреба десятків разів тиснути клавіші зі стрілками чи табуляції. Адже на клавіатурі для кожної семантичної області є гаряча клавіша, наприклад на OS Windows для заголовків літера «h», для гіперпоклику «k», а для орієнтури «d». Також важливо стежити, щоб увесь вміст сторінки був у семантичних областях. Вміст поза семантичними областями важко знайти, а його призначення може бути незрозумілим. Розглянемо цей пункт на прикладі матеріалу під назвою «Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест»¹¹. На сайті «Громадського радіо» корисною є функція прослухати текстовий матеріал в аудіоваріанті, озвучений українським синтезатором мовлення від компанії «Google». Однак через те, що елемент плеєра «прослухати» не підписаний текстовою міткою як кнопка, незрячий користувач може його прогорнути, не помітивши. Наявність текстової мітки дала б змогу просто кілька разів натиснути літеру «b» і легко знайти цей елемент серед інших функцій вебсайту. Важлива умова інформаційної доступності – альтернативний текст, який для зображень не повинен повторюватися в основному тексті. У параметрах першого фото матеріалу, де повинен бути короткий опис зображення, щоб його озвучив скрінрідер незрячому користувачеві, адміністратор сайту просто написав заголовок матеріалу та вказав його автора, через це незрячий користувач не отримує необхідного адаптування нетекстового вмісту, а прослуховує одну і ту ж інформацію двічі: «Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест. Автор Ольга Степанюк. Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест. Автор Ольга Степанюк». Це призводить до дисконфлікту, хоча варто віддати належне «Громадському радіо», якому буде значно легше адаптувати свій вебсайт для незрячих споживачів, адже на платформі є параметри для додавання альтернативного тексту до зображень. Не всі хостинги та конструктори сайтів мають цей пункт налаштувань у своїй адміністративній панелі.

«Суспільне» – це вебресурс НСТУ. Вебсайт «Суспільного» на відміну від «Громадського радіо» чітко структурований, за допомогою семантичних областей можна набагато швидше знайти потрібний пункт та активувати його без використання мишки. Всі елементи мають текстові назви, тож скрінрідер розуміє і озвучує їхнє призначення. Усі регіональні філії цієї НСТУ мають однакову структуру вебресурсів, адже розміщені і створені на одному хостингу та мають спільний домен *suspilnemedia*. Для досягнення повної інформаційної доступності цьому українському медіа варто виправити лише 3 пункти, які розглянемо детальніше на сторінці з матеріалом

¹¹ Степанюк, О. (2024), «Життя в невідомості — тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест». URL: <https://hromadske.radio/publications/zhyttia-v-nevidomosti-tortury-chomu-ridni-polonenykh-krytykuiut-chervonyy-khresth> (дата звернення 15.12.25).

Діани Яців та Ілони Захарук. Це інтерв'ю журналісток Івано-Франківської редакції «Суспільного» з ветераном Андрієм Фармугою¹². Матеріал доступний для незрячих користувачів, адже пряма мова чітко оформлена такою семантичною областю, як цитата, а розділи інтерв'ю чітко відокремлені заголовками, що дає змогу швидко ознайомитись з коротким змістом. Єдиною проблемою залишається неадаптований нетекстовий вміст, адже відсутній альтернативний текст, однак є підписи до фото, що повідомляють про його авторів та хто або що на зображенні. Це можна назвати псевдодоступністю, адже підпис «Андрій Фармуга, ветеран» абсолютно не зрівнює досвід перегляду матеріалу зрячого та незрячого споживача. Як і на вебресурсі «Громадського радіо» елементи сайту «Суспільного» мають недостатній контраст кольору між текстом та фоном. Це призводить до труднощів під час перегляду матеріалів для людей зі слабким зором. Також помітно відсутність адаптивного дизайну, сайт має різний вигляд на настільному ПК та на мобільному пристрої. Зважаючи на наведені проблеми, можна зробити висновок, що людям з порушеннями зору складно швидко віднайти потрібний елемент, наприклад, кнопка, яка дозволяє збільшити розмір шрифту майже непомітна в комп'ютерній версії сайту, незважаючи на те, що цей елемент чудово озвучує скрінрідер. Варто пам'ятати, що зазвичай збільшеним шрифтом користуються люди з залишковим зором, які не застосовують таку допоміжну технологію, як програма зчитування екрану.

Media «Свідомі» – це аналітичне медіа. На цьому ресурсі кожен може почерпнути для себе корисну інформацію. Цікавою та корисною для людей з порушеннями зору є адаптування великих текстових матеріалів в аудіоформаті. На відміну від «Громадського радіо», де текст озвучує синтезатор, тут свої матеріали начитують самі автори. Це не завжди чітко та якісно, однак дає змогу передати всі ті інтонації та повідомлення у матеріалі так, як його бачив журналіст під час створення. Однак пункти аудіоплеєра не мають чіткої семантичної розмітки, наприклад, пункт «Прослухати» тільки підсвічений кольором, але не виділений як окрема кнопка, тож користувачі скрінрідерів часто можуть його не помітити. Загалом на цьому вебсайті є великі проблеми з доступністю. Цей ресурс не надто зручно переглядати за допомогою скрінрідера, адже трапляються кнопки, які не мають доступної текстової назви, тож тотально незрячим користувачам доводиться лише здогадуватись про їх призначення. Дискомфорт під час перегляду матеріалів у медіа «Свідомі» спричиняє неправильне семантичне розміщення заголовків, адже їхні рівні повинні збільшуватись лише на один. Основна мета заголовків – передати структуру сторінки. Для зрячих користувачів цього легко досягти за допомогою різних розмірів тексту. Однак розмір тексту не є корисним для користувачів програм зчитування з екрана. Коли елементи заголовків застосовано правильно, на сторінці стає набагато легше орієнтуватися як повністю незрячим, так і зрячим людям. Для тексту, що не є назвою матеріалу чи окремого його підрозділу, не варто використовувати семантичну розмітку для позначення заголовків. Як і у попередніх медіа, на вебресурсі «Свідомі» немає достатнього рівня кольорового контрасту елементів та доступних текстових

¹² Яців, Д., Захарук, І. (2024), «Було страшно повертатися в цивільне життя». Андрій Фармуга про адаптацію ветеранів, Курськ, тренд на політичні рейтинги». URL: <https://suspilne.media/ivanofrankivsk/839413-bulo-strasno-povertatisa-v-civilne-zitta-andrij-farmuga-pro-adaptaciju-veteraniv-kursk-trend-na-politichni-rejtingi/> (дата звернення 17.12.25).

міток для посилань. За деякими покликами важко перейти за допомогою клавіатури. Окрім того, немає таких важливих пунктів, як зміна розміру шрифту чи зміна теми, що значно полегшують користування людям зі слабким зором.

Під час читання та прослуховування матеріалу «“Це екологічна катастрофа”. Як Росія отруїла річку Сейм на півночі України?»¹³ бачимо, що до інформативних зображень зовсім не додано альтернативний текст. Важливо пам'ятати, що програми зчитування з екрана не можуть розпізнати зображення, навіть якщо воно складається лише з тексту, наприклад, скріншот, на якому вказано номер телефону, скрінрідер все одно прочитає як «Фото». В аудіоваріантах матеріалів автори начитують лише текст і зовсім не описують використаних зображень для візуалізації контенту, хоча це доволі ефективний метод забезпечення інформаційної доступності для людей з порушеннями зору у разі відсутності параметрів, що відповідають за додавання альтернативного тексту до зображень.

Сайт видання «Дзеркало тижня». Основною відмінністю вебсайту «Дзеркала тижня» від 4-х попередньо проаналізованих ресурсів є можливість змінювати розмір шрифту і тему. Ці 2 пункти теоретично мали б покращити взаємодію людей зі слабким зором з медіаконтентом. Але через проблему з контрастністю кольорів користувачам з порушеннями зору надто складно знайти елементи, які відповідають за налаштування теми та зміну розміру шрифту, особливо це важко зробити на настільних ПК, адже, окрім недостатньої контрастності, також недотримано вимоги, яка стосується адаптивності дизайну на різних екранах.

Це означає, що люди не знають про спеціальні функції, тож інформаційна доступність забезпечена лише формально. Як показують результати автоматичного тестування, гіперпосилання не завжди можна відрізнити від основного тексту за кольором, не всі поклики мають доступну текстову назву, наприклад, лінки, що ведуть на рекламні сайти, відображаються як URL-адреси. Це зумовлює значні труднощі під час перегляду цього ресурсу для людей, що використовують програми зчитування з екрану. Не всі кнопки на вебресурсі мають чітку текстову назву, тож їхнє призначення не завжди розуміють незрячі користувачі, наприклад, пункт налаштування шрифту скрінрідер озвучує як «Аа кнопка», на слух це сприймати важко, також не увесь вміст чітко поділений на семантичні області, що ускладнює пошук необхідного розділу сайту. Журналісти видання «Дзеркало тижня» не додають альтернативного тексту до візуальних компонентів своїх публікацій. Наприклад, у матеріалі «Дім на кінчику язика. Як смак стає терапією і зброєю»¹⁴ жодне фото не має ані альтернативного опису, ані інформативного підпису, який допоміг би незрячим отримати таку ж кількість інформації, яка доступна решті цільової аудиторії.

Висновки та результати і перспективи подальших досліджень. Під час нашого дослідження з'ясовано, що в Україні рівень обізнаності про адаптування власних матеріалів та вебсайтів медіа для різних категорій населення доволі низький.

¹³ Патока, М. (2025), «“Це екологічна катастрофа”. Як Росія отруїла річку Сейм на півночі України?». URL: <https://svidomi.in.ua/page/tse-ekolohichna-katastrofa-yak-rosiia-otruila-richku-seim-na-pivnochii-ukraini> (дата звернення 15.12. 2025).

¹⁴ Катеринич, П. (2025), «Дім на кінчику язика. Як смак стає терапією і зброєю». URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/dim-na-kinchiku-jazika-jak-smak-staje-terapijeju-i-zbrojeju.html> (дата звернення 26.12.2025).

Незважаючи на нормативно правові документи, як-от Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права людей з інвалідністю, Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про суспільні медіа України», що регулюють забезпечення інформаційної доступності, в Україні немає чітко визначеного алгоритму дій для її активного впровадження та функціонування в медіа. Щоб створювати доступні медіаресурси та публікувати інформаційно доступні матеріали для людей з порушеннями зору, варто пам'ятати про такі важливі критерії, як чітка семантична структура сайту, достатній колірний контраст, текстова альтернатива для нетекстового вмісту (інфографіки, діаграми, зображення) та адаптивний дизайн. Завдяки автоматичному тестуванню за допомогою чат-бота Access bot від соціального підприємства «Лабораторія цифрової доступності» та ручному оцінюванню вебсайтів українських медіа («Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне» та «Свідомі») з'ясовано, що чимало ресурсів забезпечують інформаційну доступність лише теоретично, адже пункти, що відповідають за спеціальні пристосування для людей з порушеннями зору, не так легко віднайти таким людям на вебсторінці самотужки. Українським медіа варто активніше співпрацювати з експертами цифрової доступності та впроваджувати спеціальні курси з медіабезбар'єрності, аби зробити інформаційний простір безпечним та комфортним для всіх категорій населення без винятків. Як засвідчили результати тестування вебсайтів, пункти, що відповідають за реалізацію інформаційної доступності медіа, часто не завжди маркують правильно. Це означає, що для ефективного впровадження інформаційної доступності у практичне застосування та розвиток медіабезбар'єрного і відкритого до змін медіапростору необхідно активно залучати до співпраці людей з інвалідністю, зокрема представників громадських організацій та підприємств, що спеціалізуються на створенні доступного контенту. Також поштовхом до покращення інформаційної доступності українських медіа стане проведення інформаційних кампаній та впровадження системного навчання журналістів, яке допоможе в подальшому більш предметно аналізувати потреби цільової аудиторії, створювати якісні інформаційно доступні ресурси та матеріали орієнтовані на соціальну модель інвалідності. Прагнення медіа до абсолютної безбар'єрності зумовить підвищення рівня толерантності, а також позитивно впливатиме на комунікацію людей з порушеннями зору з нормотиповою частиною суспільства. Якісна поінформованість про події довкола за допомогою медіа дасть змогу людям з порушеннями зору брати в житті суспільства активну участь, створить нові умови для їхньої соціалізації та підвищить рівень інформаційної захищеності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко, Т. (2016), «Регіональна медіакампанія «Сильні духом» як соціально інформаційний проект», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 28–35. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 01.12. 2025).
2. Бутиріна, М. (2016), «Мас-медійний образ людей із особливими потребами», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 35–39. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 11.12.2025).

3. Верховна Рада України (2022), *Закон України Про суспільні медіа України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1227-18> (дата звернення 12.12. 2025).
4. Верховна Рада України (2021), *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (дата звернення 22.12. 2025)
5. *Довідник безбар'єрності* (2021). URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення 12.12. 2025).
6. Катеринич, П. (2025), «Дім на кінчику язика. Як смак стає терапією і зброєю». URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/dim-na-kinchiku-jazika-jak-smak-staje-terapijeju-i-zbrojeju.html> (дата звернення 26.12.2025).
7. Красноступ, Г. (2023), «Медіабезбар'єрність: поняття та удосконалення правового регулювання», *Інформація і право*, Вип. 1, с. 58–66. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_27.pdf (дата звернення 25.12.2025).
8. Міністерство культури та інформаційної політики (2024), *Методичні рекомендації щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа*, 25 червня 2024, Київ. URL: https://mcscgov.ua/wpcontent/uploads/2024/06/446_nakaz.pdf (дата звернення 20.12. 2025).
9. Патока, М. (2025), «“Це екологічна катастрофа”. Як Росія отруїла річку Сейм на півночі України?». URL: <https://svidomi.in.ua/page/tse-ekolohichna-katastrofa-yak-rosiia-otruila-richku-seim-na-pivnochi-ukrainy> (дата звернення 15.12. 2025).
10. Полумисна, О. (2022), «Комунікативні бар'єри для людей з інвалідністю в Україні: масмедійний аспект», *Наукові записки Інституту журналістики*, Т. 2 (81), с. 54–72. URL: <http://www.scientific-notes.com/archives/1565> (дата звернення 03.12.2025).
11. Попов, Д. (2023), *Короткий посібник з цифрової доступності*, К., 72 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202306/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (дата звернення 20.11. 2025).
12. Потимко, О. (2014), «Незрячі в Україні: реалії, досягнення, проблеми», *Світогляд*, №6 (50), с. 12-17. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2014-09-6/svitoglyad-2014-6-8-potimko.pdf> (дата звернення 12.10.2024).
13. Степанюк, О. (2024), «Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест». URL: <https://hromadske.radio/publications/zhyttia-v-nevidomosti-tortury-chomu-ridni-polonenykh-krytykuiut-chervonyy-khresth> (дата звернення 15.12.25).
14. Фудорова, О. (2012), «Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, вип. 993, с. 117-125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/14069/13233/> (дата звернення 12.12. 2025).
15. Яців, Д., Захарук, І. (2024), «Було страшно повертатися в цивільне життя». Андрій Фармуга про адаптацію ветеранів, Курськ, тренд на політичні рейтинги». URL: <https://suspilne.media/ivanofrankivsk/839413-bulo-strasno-povertatisa-v-civilne-zitta-andrij-farmuga-pro-adaptaciu-veteraniv-kursk-trend-na-politichni-rejtingi/> (дата звернення 17.12.25).

REFERENCES

1. Bondarenko, T. (2016), «The regional media campaign “Strong in Spirit” as a social information project», *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series:*

- Social Communications*, issue 6, pp. 28–35. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (accessed 1 December 2025).
2. Butyrina, M. (2016), «The mass media image of people with disabilities», *Visnyk of V.N.Karazin Kharkiv National University. Series: Social Communications*, issue 6, pp. 35–39. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (accessed 11 December 2025).
 3. Verkhovna Rada of Ukraine (2022) *Law of Ukraine «On Public Media of Ukraine»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1227-18> (accessed 12 December 2025).
 4. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 366-r of 14 April 2021 «On Approval of the National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine until 2030»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (accessed 22 December 2025).
 5. *Barrier-Free Guide* (2021). URL: <https://bf.in.ua/> (accessed 12 December 2025).
 6. Katerynych, P. (2025), «Home on the tip of the tongue: how taste becomes therapy and a weapon». URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/dim-na-kinchiku-jazika-jak-smak-staje-terapijeju-i-zbrojeju.html> (accessed 26 December 2025).
 7. Krasnostup, H. (2023), «Media accessibility: the concept and improvement of legal regulation», *Information and Law*, issue 1, pp. 58–66. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_27.pdf (accessed 25 December 2025).
 8. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine (2024), *Methodological recommendations on ensuring accessibility in the media sphere*, 25 June 2024, Kyiv. URL: https://mcscgov.ua/wpcontent/uploads/2024/06/446_nakaz.pdf (accessed 20 December 2025).
 9. Patoka, M. (2025), «“This is an environmental disaster”: How Russia poisoned the Seim River in northern Ukraine». URL: <https://svidomi.in.ua/page/tse-ekolohichna-katastrofa-yak-rosiia-otruila-richku-seim-na-pivnochi-ukrainy> (accessed 15 December 2025).
 10. Polumysna, O. (2022), «Communication barriers for people with disabilities in Ukraine: the mass media aspect», *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, vol. 2, no. 81, pp. 54–72. URL: <http://www.scientific-notes.com/archives/1565> (accessed 3 December 2025).
 11. Popov, D. (2023), *A short guide to digital accessibility*, Kyiv, 72 p. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202306/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (accessed 20 November 2025).
 12. Potymko, O. (2014), «Blind people in Ukraine: realities, achievements, challenges», *Svitohliad*, № 6 (50), pp. 12–17. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2014-09-6/svitoglyad-2014-6-8-potimko.pdf> (accessed 12 October 2024).
 13. Stepaniuk, O. (2024), «Life in uncertainty is torture: why relatives of prisoners criticize the Red Cross». URL: <https://hromadske.radio/publications/zhyttia-v-nevidomosti-tortury-chomu-ridni-polonenykh-krytykuiut-chervonyy-khresth> (accessed 15 December 2025).
 14. Fudorova, O. (2012), «The role of mass media in shaping public opinion on people with disabilities: expert assessments», *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University*, issue 993, pp. 117–125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/14069/13233/> (accessed 12 December 2025).
 15. Yatsiv, D. and Zakharuk, I. (2024), «“It was scary to return to civilian life”: Andrii Farmuha on veterans’ adaptation, Kursk and the trend of political ratings». URL: <https://suspilne.media/ivanofrankivsk/839413-bulo-strasno-povertatisa-v-civilne-zitta-andrij-farmuga-pro-adaptaciu-veteraniv-kursk-trend-na-politicni-rejtingi/> (accessed 17 December 2025).

**INFORMATION ACCESSIBILITY OF UKRAINIAN MEDIA
FOR PEOPLE WITH VISUAL IMPAIRMENTS
(A CASE STUDY OF THE WEBSITES “HROMADSKЕ RADIO”,
“DZERKALO TYZHNIА”, “SUSPILNE” AND “SVIDOMI”)**

Halyna Yatsenko

*Ivan Franko National University of Lviv
Generala Chuprynky Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044,
e-mail: halyna.yatsenko@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6093-9544>*

Tamila Koval

*Ivan Franko National University of Lviv
Generala Chuprynky Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044,
e-mail: tamila8920@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0003-9948-9431>*

The article examines the information accessibility of Ukrainian media for people with visual impairments. The article analyzes the regulatory and legal documents affecting information accessibility. Particular attention is paid to key criteria of digital accessibility, including a clear semantic website structure, sufficient color contrast, text alternatives for non-text content, and adaptive design. The automated testing using the Access bot chatbot developed by the social enterprise *Digital Accessibility Laboratory* and manual evaluation of Ukrainian media websites, specifically *Hromadske Radio*, *Dzerkalo Tyzhnia*, *Suspilne*, and *Svidomi*, demonstrate that these media outlets provide only partial information accessibility for users with visual impairments. It is established that website elements responsible for implementing accessibility features are not always properly labeled; images frequently lack alternative text descriptions; font size adjustment and light/dark theme settings are often unavailable; and semantic regions of web pages are not clearly defined. The article concludes that effective implementation of information accessibility in media practice and the development of a barrier-free, inclusive, and adaptive media environment require active collaboration with people with disabilities, particularly representatives of civil society organizations and enterprises specializing in accessible content creation. High-quality access to information through media enables people with visual impairments to participate more actively in social life, creates new opportunities for social inclusion, and enhances their level of information security – an issue of particular importance in the context of the ongoing Russian–Ukrainian war.

Keywords: information accessibility; Ukrainian media; audio description; people with visual impairments; media content.

Отримано редакцією видання / Received: 11.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026